

«St. Olav» utkommer en gang ukentlig. Abonnement både for inn- og utland tegnes på alle postkontorer eller direkte, skriftlig i ekspedisjonen, Akersveien 5. Abonnementspris kr. 2.50 pr. kvartal forskuddsvis betalt, for utlandet tillegg av vedk. lands avisporto. Opsigelser må være eksp. i hende senest 14 dager før hvert kvartalskifte. Annonser må være innsendt innen søndag aften, manuskript innen fredag aften. «St. Olavs» telefoner: Redaksjon og ekspedisjon: 23743. Redaktøren privat 99347. — «St. Olavs» ekspedisjon og forlag, Akersveien 5 I, er åpen hver dag kl. 10—3. Onsdag lukket. Utbetalinger kun tirsdag kl. 1—2.

INNHOLD: Hilsen til biskop Mangers fra den norske katolske ungdom. — Menneskenatur og menneskeverd. — Dr. K. Krogh-Tonning 1842—1942. — Søster Suzanna Beulker in memoriam. — Bokanmeldelse. — Søster Placida av St. Elisabethkongregasjonen.

Hilsen til biskop Mangers fra den norske katolske ungdom.

Ved Bella Paus Knudsen.

Kjære biskop Mangers.

Det er på vegne av Oslos — ja hele Norges — katolske ungdom at jeg hilser Dem i dag på Deres jubileumsfest.

Det er ikke lett å være ung i en slik «jertid» som den vi opplever. For vi må ikke la hatet og maktbegjæret få innpass hos oss.

Aldri har vi unge katolikker følt bedre hva vi har i vår hellige Kirke — hvor mange fordeler det blir gitt oss framfor alle andre. Verden kan styrte i grus — alt og alle kan svikte — men Kirken står fast og urokkelig og gir oss all den trøst og hjelp vi trenger.

Og denne trygghetsfølelsen blir enda mere levende i oss, når vi tenker på Dem, høgærverdige herr Biskop. Vi er takknemlige for at De er Norges biskop i dag, for vi vet at vi kan stole ubetinget på Dem hva som enn vil skje. Vi vet at vi kan følge Dem, vi vet at De forstår oss, og vi vet også at De alltid husker oss og ber for vårt vel.

Vi tenker på Dem slik De alltid har vært og er: full av iver og optimisme. Og av Dem lærer vi det store at energi og dyktighet kan forenes med ærlig ydmykhet og fromhet.

Vi føler at De tilhører Norge, fordi De har den samme kjærlighet til fedrelandet vårt som oss. Og vi vet at De er besjelet av de samme håp og ønsker for fremtiden som vi er.

Hva kan vi så gi Dem igjen — vi vil så gjerne få vise Dem litt av vår kjærlighet og takknemlighet. Å måtte Gud gi at De vil komme gjennom denne tunge tiden uten altfor mange sorger og prøvelser!

Men det som også fyller våre hjerter er ønsket

om at De må få se litt igjen av det arbeid De har lagt ned her i Norge. At De må få grunn til å føle Dem litt stolt over den norske ungdom og få merke litt av vår takk.

At De må få se virkeliggjort de løfterike ordene:

«— for troens kamp å stride
står vi unge ved din side
som Guds Kirkes fanevakt.
Hvor vår Biskop vil,
slutter vi oss til
med vår ungdoms kraft og ild.»

Menneskenatur og menneskeverd.

Av Fr. Werring.

Det er mange som den tunge tid vi gjennomlever har knuget ned i håpløshet. De synes at alt det som skjer omkring dem er mørkt og ondt; de ser mennesker myrde og lide, og gripes av en isnende følelse av den menneskelige naturs elendighet.

I og for seg kan det imidlertid være et gode at illusjonene brister, at en kritikkløs gullaldertro knuses av virkelighetens harde slag. Utvikling og framskritt på det tekniske og materielle område hadde skapt drømmesyner om en forbedret menneskehet. Levestandarden ble ofte sett på som grunnlag eller målestokk for den moralske standard. Man hadde det godt, og den menneskelige natur var god, iallfall på veg til å bli det.

Men når optimismen med ett slår om til fortvilet svartsyn, er man like langt inne i villfarelsene som før, og pessimismens illusjoner er smertelige.

Hva det gjelder om no mer enn noensinne er å se klart. Se seg omkring med åpne øyne og konstatere det faktum at der enno finnes gode mennesker til. Tross all ondskap i verden behøves der bare en enkelt god gjerning for å bevise at menneskenaturen er ikke helt i syndens vold.

De gode gjerninger — som virkelig utføres i dag som før — beviser noe mere, noe positivt, nemlig at Guds nåde er virksom. Og her står vi ved det store mysterium, gjennom hvilket menneskene, som ved Adams synd var «vredens barn», har fått en rett og et kall til å ha «det samme sinnelag som var i Kristus Jesus». Mysteriet er den forening av den guddommelige og menneskelige natur som skjedde da «Ordet ble kjød». Vår natur er ikke lenger gjennomfordervet; for den er hevet til et livssamfunn med Gud gjennom ham som var både Gud og menneske.

Men, vil man si, hvordan er det da mulig at alt

dette onde skjer? Det er mulig fordi menneskene ikke har fulgt kallet til å bli Guds barn, ikke har tatt imot nådegaven. (Guds kjærlighet utelukker nemlig ikke vår frie vilje.)

Den frie vilje, som er grunnlaget for vårt menneskeverd, kan også, ved å møte den guddommelige kjærlighet med tross eller likegyldighet, fremkalle vårt forfall og vår evige fortapelse.

Åpner vi derimot våre hjerter for Guds skapende kjærlighet, vil det ondes makt bli brutt. Vi blir ikke fullkomne på stedet. Vi skal selv «arbeide på vår saliggjørelse med frykt og beven». Men den aktive lydighet mot vår Herre og Skaper er forutsetningen for og det eneste middel til å utløse vårt menneskeverd. Ikke rikdom, ikke forstand, ikke krigerære, men gudfryktighet skal vårt verd bestemmes etter.

Denne tid, som på mange måter er en ydmykelses tid for nordmenn — som individer og som nasjon — vilde kunne bli oss til uvissnelig heder, hvis den sannhet ble gjort levende i vårt folk.

Dr. K. Krogh-Tonning 1842-1942.

Av Borghild Gundersen.

I år er det 100 år siden dr. Krogh-Tonnings fødsel. Det er vår plikt å minnes denne mann, som først var en av den norske statskirkes betydeligste representanter, og senere ved sin konversjon ble den katolske kirkes trofaste tilhenger.

Hans liv var ikke knyttet til store ytre begivenheter. Som prest levet han rolig og tilbaketrukket. Når han allikevel i nogen grad kom til å vekke offentlighetens oppmerksomhet, skyldtes det den sympati eller indignasjon som hans religiøse synspunkter fremkalte. Hans livs historie er først og fremst hans sjelelivs utvikling. Det blir en beretning om religiøse idéers liv og vekst i et menneskesinn.

Krogh-Tonning ble født i Stathelle 31. des. 1842 som sønn av en velstående embedsmann. Hjemmet var preget av fred og kjærlighet. Han tenkte alltid senere med takknemmelighet på sitt hjem og særlig på sin mor. Hun var en klok og from kvinne, som fikk adskillig betydning for sønnens religiøse utvikling. Han har selv nevnt to trekk ved den kristendom hun innprentet ham. I strid med den ortodokse lutherske lære om troen alene la hun meget sterk vekt på de etiske spørsmål. Dessuten hadde sakramentene langt større betydning for henne enn for de fleste protestanter. Krogh-Tonning har gitt sin mor æren for først å ha ledet hans tanker i katolsk retning på disse viktige punkter. Haugianismen kom også til å øve en viss innflydelse både på mor og sønn. Det var denne bevegelses forkynnelse av de gode gjerningers verdi og av helliggjørelsen som tiltrakk dem, altså de katolske elementer som haugianismen ubevisst hyldet. Men på den annen side måtte de reagere mot mange trekk ved denne pietistiske kristendomsform. Krogh-Tonning har særlig beklaget dens kirkefiendtlige tendenser og usunde føleri.

Han ble student i 1861 og tok filosofieksamen i 1863.

Derpå begynte han å studere teologi. Den gangen var det professorene Gisle Johnson og C. P. Caspari som ledet det teologiske fakultet. Disse menn har som bekjent preget den religiøse utvikling i vårt land. Krogh-Tonning kom da også under deres innflydelse og delte stort sett deres religiøse synspunkter. Hos professor Caspari fant han også åndelig veiledning i sine vanskeligheter. Han var nemlig i studieårene plaget av sterke anfektelser. Riktignok var han ennu ikke optatt av konfesjonelle spørsmål, men han led under tvil og uvissheit om de religiøse grunnsannheter i det hele tatt.

I 1867 tok han teologisk embedseksamen og drog til Balestrand i Sogn for å bestyre et lærerseminar. Disse årene var en fredelig og lykkelig tid. Foruten til lærergjerningen blev de viet til studier og forfattervirksomhet. Det viktigste resultat av disse års arbeide var en avhandling om «Ord og Sakrament». Her hevdet han at sakramentet ikke blev vurdert som selvstendig nådemiddel innen protestantismen, og han beklaget dette forhold, som efter hans mening var et mere kalvinsk enn luthersk trekk. Det var faktisk gått slik i den norske kirke at sakramentet var blitt fortrenget av ordets forkynnelse. Riktignok het det at ord og sakrament hadde samme virkninger, men det blev til at man nøiet seg med ordet alene. Nu vilde Krogh-Tonning ikke bare ha gjenoprettet dette likevektsforhold. Han mente at virkningene av ord og sakrament var vesensforskjellige. Mens vår mottagelighet for bibelens ord er avhengig av øieblikkets åndelige disposisjoner, virker sakramentet derimot i de dypereliggende deler av vår sjel, som mottar det overnaturlige liv ved den kraft som Kristus selv har nedlagt i sakramentet. Krogh-Tonning støttet sin fremstilling på St. Thomas' Summa. Han uttrykte også sin tilslutning til den katolske lære om at sakramentet virker *ex opere operato*. Imidlertid innskrenket hans forhold

til den katolske kirke sig foreløbig til sympati. Denne sympati gav sig utslag i et høikirkelig syn. Hans tanker begynte å vende sig mot kirkebegrepet.

Som sogneprest i Aardal i Sogn fortsatte han sine studier og sin litterære virksomhet. Han kom til den erkjennelse at protestantene manglet fast grunn under føttene fordi de ikke hadde noget kirkebegrep. Resultatet var da også blitt en stadig fortsatt splittelse og sektdannelse. Dette nedbrytningsarbeide måtte stanses. Krogh-Tonning mente at det kunde skje ved en reorganisasjon av den lutherske kirke på samme måte som de engelske ritualister hadde bragt fornyelse av den anglikanske høikirke gjennom Oxfordbevegelsen. Fornyelsen måtte arte sig som en sterkere tilknytning til Moderkirken, som hadde ført en uavbrutt eksistens i århundrenes løp helt fra oldkirkens tid. Likesom Newman og Pusey rettet Krogh-Tonning sin oppmerksomhet mot oldkirken. Akkurat som disse betraktet han sin nasjonalkirke som en del av den universelle kirke. Det er underlig å se hvorledes Krogh-Tonning allerede den gang talte om kirken. Han brukte ordet nesten slik som det står for den katolske bevissthet. Allikevel var det en forskjell. Hans kirkebegrep hadde ennå ikke fått en nøiaktig mening. Det var som en virkelighet han allerede svakt anerkjente, men ennå ikke hadde tatt ordentlig.

De lavkirkelige anklaget ham for å være altfor katolsk, men Krogh-Tonning mente at han bare hadde benyttet det lutherske privilegium til å tolke bibelen på egen hånd. Nu erfarte han i sit eget liv hvor inkonsekvent de ortodokse protestanter er når de samtidig føler sig bundet av offisielle bekjennelsesskrifter og allikevel hevder den private bibelfortolkning.

At det lutherske prinsipp for bibellesning er utilstrekkelig, merket han ennå mere under nogen studier ved protestantiske universiteter i Tyskland. Ved de eksegetiske forelesninger viste de tallrike og motstridende fortolkninger at det slett ikke var så lett å forstå bibelens mening når man ikke hadde noget kirkelig læreembede. Under sine reiser i Tyskland og Schweitz fikk han personlig erfaring for det forhold at den reformerte kristendom hadde seiret over lutherdommen i den protestantiske verden, selv om det ikke blev innrømmet.

I nogen år var Krogh-Tonning prest i Porsgrunn. Der arbeidet han aktivt i kirkens tjeneste, men fikk allikevel tid til lesning og forfattervirksomhet. Det var fremdeles kirkespørsmålet som optok hans tanker. Ytre omstendigheter bidrog til å øke hans oppmerksomhet for saken. Under menighetsarbeidet kom han det pietistiske legpredikant- og vekkelsesvesen på nært hold. Den ukirkelige innstilling hos «de vakte» avvek sterkt fra hans egen høikirkelige opfatning. 1880-årene var i det hele en nedbrytningsperiode for kirken. Lavkirkeligheten fikk større og større makt. Den støttet sig til de politiske makthavere. Slik gikk det til at absolusjonens forbindelse med nadverdhandlingen blev avskaffet av regjeringen. Krogh-Tonning så i dette forhold et sørgelig eksempel på hvordan det kan gå når statsmakten skal være kirkens overhode. Han tok til gjenmæle mot de kirkelige myndigheters beslutning. Han søkte å bevise at botens sakrament hørte med til luthersk kristendom, beklaget det private skriftemåls forfall i den norske stats-

kirke og anbefalte at det blev gjenoptatt i tilknytning til absolusjonen. Botens sakrament var i hans øine like uundværlig som dåp og nadverd.

I 1882 blev Krogh-Tonning hospitalsprest i Kristiania. Han så inn i megen moralsk nød og elendighet. Nu skjønnte han hvilken praktisk hjelp skriftemålet vilde være for ulykkelige mennesker. Han begynte derfor å virke som skriftefar og meddele absolusjonen etter en form som han selv valgte, siden den norske kirke ikke hadde nogen fast liturgisk form.

Hans livsførsel blev efterhvert mere og mere katolsk. Han overholdt fasten, leste breviaret og bad for de avdøde. I sine erindringer har han selv omtalt det eienommelige i sin innstilling. Det var ennå ikke harmoni mellom hans religiøse følelsesliv og tankeliv. Han var katolikk med sitt hjerte før han blev det ved bevisst erkjennelse. Selv betraktet han dette forhold som et bevis for Pascals ord om at man må elske de guddommelige ting for å erkjenne dem.

Ved reiser i utlandet kom Krogh-Tonning i nærmere kontakt med den katolske kirke, som han hittil bare kjente gjennom bøker. Rikdommen i katolsk kirkeliv gjorde dypt inntrykk på ham. Han følte sterkt hvor meget verdifullt reformasjonen hadde berøvet kristendommen. Mest gledet han sig over å besøke middelalderlige domkirker og se på kirkekunst. Men han var sig fullt bevisst at estetiske inntrykk alene ikke på langt nær tilfredsstiller den religiøse trang. Alt det vakre han så, gav vidnesbyrd om at det er den katolske kirke som har inspirert den edleste kunst, mens protestantismen ikke har eiet denne livgivende evne.

Størst betydning for hans religiøse utvikling fikk et besøk i benediktinerabbadiet Beuron. Biblioteket gav ham god anledning til å drive teologiske studier. Samtaler med munkene gjorde også sitt. Særlig var det nogen ord av abbeden som for Krogh-Tonning kom til å bli litt av en vekkelse. Abbeden mente at mange protestanter som hadde nærmet sig den katolske kirke, var stanset på veien fordi de ikke hadde nådd til en ordentlig forståelse av Kirkens vesen. De var blinde for det viktigste. Slik var det gått til at menn som f. eks. Pusey ikke var kommet lenger.

I 1887 blev Krogh-Tonning sogneprest i Gamle Akers kirke. I de følgende år utarbeidet han en lærebok i dogmatikk. Her søkte han å fremstille lutherdommen som den rette middelvei mellom katolsk og reformert kristendom. Han betraktet katolisismen som ensidig autoritetskristendom og kalvinismen som frihetens og subjektivismens religion. Han mente at lutherdommen skulde kunne forene disse motsetninger, at den var kallet til å realisere de kirkelige enhetsbestrebelse. Han var oppmerksom på at hans skildring av lutherdommen ikke svarte til de faktiske forhold, men rettferdiggjorde sin fremstilling med at den svarte til lutherdommens idé. I virkeligheten var det et bilde av hans egne ønskedrømmer.

Hans meninger i denne tid kan virke litt skuffende når man sammenligner dem med hvad han tidligere hadde sagt og skrevet. De betegner slett ingen fremgang i hans sannhetserkjennelse, snarere det motsatte. Men enhetstanken hadde han. Det røbet hans valgsprog: At alle må være ett; og han vilde bygge enheten på dogma-

tisk grunnvoll. Derved viste han sin positive innstilling. Det var en enhet i tro han vilde arbeide for. I prekener og foredrag talte han ofte om kirkens enhet i tro, håp og kjærlighet. Han forkynte at en enhet som bare bygget på kjærligheten, ikke var nok. Dette sa han ikke fordi han undervurderte kjærligheten, men han visste at kjærlighetens navn i konfesjonelle stridigheter ofte blir brukt som skalkeskjul for dogmatisk likegyldighet. Forøvrig merket han ikke så meget til kjærlighetens ånd i den kirke han selv tilhørte. Der var stadig strid og uenighet. Når det gjaldt protestantenes forhold til Moderkirken, fikk han et levende inntrykk av at man ikke ønsket å forstå. Man vilde ikke opgi gamle fordommer, og norske teologer viste ikke alvorlig sannhetskjærlighet når det gjaldt å sette sig inn i katolsk troslære. Deres angrep på Kirken var ikke bygget på autentiske opplysninger. De ønsket ikke engang at striden skulde opphøre, og de kristne atter bli ett.

Krogh-Tonning så ikke store resultater av sitt arbeide for å fremme enhetstanken. Den motsetning han fant mellom Jesu yppersteprestlige bønn for de kristnes enhet og kristenhetens nuværende tilstand, gjorde ham så pessimistisk at han begynte å tvile på om det virkelig eksisterte noen kirke som svarte til de løfter Jesus hadde gitt. Når disse tanker fikk makt over Krogh-Tonning, kunde han føle sig fristet til å miste troen på Kristi evangelium.

Under diskusjoner blev Krogh-Tonning opmerksom på at hans kolleger delvis manglet kjennskap til Luthers lære. Når de skulde gjøre rede for sin tro, skjelned de ikke mellom det almenkristelige og det spesifikt lutherske. Dessuten fikk Luther æren for mangt og meget i moderne protestantisme, som han vilde ha vært uenig i. Dette forhold tilskyndet Krogh-Tonning til å studere reformasjonen og protestantismens senere teologiske utvikling. Nogen resultat av disse studier har han gitt i en avhandling: «Die Gnadenlehre und die stille Reformation.» Her redegjorde han for katolsk og protestantisk nådelære. Mest interesse har hans fremstilling av nådelærens historie innen protestantismen. Han viste hvorledes protestantene etterhvert var glidd bort fra Luthers lære om rettferdiggjørelsen ved troen alene og hadde nærmet sig den katolske lære, som også fordrer individets helliggjørelse. Denne bevegelse var skjedd ubevisst og i det stille. Derfor kalte han den «den stille reformasjon». Det var faktisk på dette punkt en katolsk reformasjon innen protestantismen. Man hadde ikke vært opmerksom på denne utvikling. Ennu mindre hadde man villet vedkjenne sig den. Krogh-Tonning har visstnok vært en av de første til å påpeke dette forhold. Påstanden blev heller ikke motbevisst fra protestantisk side.

Krogh-Tonning hadde hatt en spesiell hensikt med å utgi denne bok. Han vilde bevise at den protestantiske anklage mot den katolske nådelære for å være semi-pelagiansk bare var bygget på falske påstander. Siden beskyldningen var gal, og den moderne protestantisme endog i realiteten var mere katolsk enn luthersk i sitt syn på nådelæren, syntes han det var på tide å opgi striden på dette punkt. Men han vilde ikke opgi protestantismen. Han mente at den hadde vist sin levedyktighet ved den utvikling som var foregått. Derfor hadde han også håp for fremtiden. Men håpet bestod i en

tilnærmelse til Moderkirken, for det var derfra at alle kristne samfund fikk sitt åndelige liv. Krogh-Tonning forsvarte altså lutherdommen ved å vise dens sammenheng med katolisismen, likesom Newman før sin konversjon forsvarte den anglikanske kirke ved å vise dens overensstemmelse med den katolske kirke.

Krogh-Tonning samlet nu sin opmerksomhet om kirkespørsmålet. På dette punkt konstaterte han at protestantismen hadde gjennomgått en motsatt utvikling av den som var skjedd med nådelæren. Kirkebegrepet hos moderne protestanter var lenger borte fra katolsk opfatning enn det lutherske hadde vært, hvis man i det hele tatt hadde et slikt begrep lenger. Kirken var for Krogh-Tonning en frelsesinstitusjon, som gjennom nådemidlene gjorde de enkelte kristne delaktige i frelsen. Det gjaldt for ham å få vite om den kirke som reformasjonen skapte, hadde rett til å forvalte nådemidlene. Å spørre om forvaltningen av nådemidlene var i de rette hender, blev det samme som å spørre om den lutherske kirke hadde et legitimt embede, men andre ord: om den hadde den apostoliske suksesjon.

Krogh-Tonning kom til det resultat at reformasjonen ikke ordentlig hadde skjønnet forholdet mellom Kirken og skriften når den påstod at Kirken skulde være bygget på skriften. Dette var umulig fordi bibelen var yngre enn Kirken. Krogh-Tonning erkjente at Kirken er bygget på apostlene og på deres etterkommere i det apostoliske embede. Nådemidlene er i de rette hender når de er i hendene på apostlenes legitime etterkommere. Krogh-Tonning godtok altså den apostoliske suksesjon, men han mente det var nok med en presbyteral suksesjon. Siden den norske kirke ikke hadde mistet den prestelige suksesjon, trodde han ennu at denne kirke var en del av Kristi sanne kirke.

Under vurdering av Kirken som frelsessamfund hevdet Krogh-Tonning at protestantismen manglet et kristent samfundssyn. Han mente at protestantismen gikk sin egen undergang i møte. Oppløsningen skjedde på to måter: dels ved indre sektdannelse, dels ved rasjonalistisk bibelkritikk. Protestantismen bar selv ansvaret for denne utvikling ved å hevde at bibelen var klar nok til at enhver kunde forstå den på egen hånd. Han kom til den katolske løsning av spørsmålet: at bibelen ikke kunde vise oss veien til salighet hvis det ikke samtidig fantes en kirke med et ufeilbart læreembede. Men han innskrenket sig til å hevde en ufeilbarhet i det vesentlige, i salighetssaker.

Krogh-Tonning påviste lutherdommens inkonsekvens i spørsmålet om et ufeilbart læreembede. I Augsburgerbekjennelsens artikkel 28 blev det sagt at biskopene skulde forkaste den lære som avvek fra evangeliet, og menighetene skulde vise dem lydighet. På den annen side skulde menighetene nekte å lyde hvis biskopene lærte noget som stred mot evangeliet. Men det stod ikke noget om hvem som skulde avgjøre hvorvidt biskopene var kommet med kjetterske påstander. Den første bestemmelsen forutsatte et ufeilbart læreembede, den siste tillot individets frihet til å godta eller forkaste de enkelte trossannheter. Resultatet var blitt en faretruende reduksjon av centrale dogmer. I den protestantiske verden kunde liberale teologer gå så vidt at de kalte sig kristne selv om de ikke engang trodde på Kristi guddom. Bare

den katolske kirke eide den fullstendige kristentro, mens andre trossamfund levde på restene av det de hadde fått fra Moderkirken.

Krogh-Tonning hadde fremsatt sine tanker om den protestantiske kirkes skjebne i en bok som han kalte «Den kirkelige Opløsningsproses». Kritikken angrep boken med å si at Krogh-Tonnings tankegang var katolsk. Han svarte at for ham gjaldt det først å finne sannheten. Hvis det viste sig at sannheten førte til Rom, blev han nødt til å gå den veien. Hans konfesjonelle vanskeligheter var nu så store at han begynte å tenke på å nedlegge sitt embede. Derimot vilde han ikke forlate den norske statskirke, for han var ennå ikke sikker på om denne kirke manglet det guddommelige liv som gjør Kirken til frelsens formidler. Å opgi tjenesten i statskirken vilde være et tungt skritt, for han var knyttet til den med mange bånd. Dessuten vilde det bety materielle bekymringer. Allikevel innleverte han sin avskjedsansøkninng da han var redd for at flere overveielser skulde hindre hans evne til å handle. Avskjeden blev innrømmet ham 1. januar 1900.

Krogh-Tonning følte sig trett etter all den åndelige anstrengelse han hadde hatt. For å få ro til å tenke og til å arbeide reiste han til jesuitterpatrene i Aarhus, hvor han skulde få bo. Her tok han op igjen sine studier av den katolske kirkes lære om den apostoliske suksesjon og om ufeilbarheten. Han var tidligere bare kommet halvveis i sin løsning av suksesjonsspørsmålet. Riktignok hadde han hevdet det kirkelige læreembedes apostoliske opprinnelse, men han hadde ment at apostlenes fullmakter blev overdratt ved en prestelig suksesjon. Nu nådde han frem til den katolske lære om at suksesjonen er episkopal. Kirkefedrenes skrifter gav ham et utvetydig vidnesbyrd til fordel for den katolske kirke. Tradisjonen viste at presteordinasjonen i alle århundrer alltid hadde vært biskopenes privilegium. Den episkopale suksesjon blev brutt ved reformasjonen. De protestantiske samfund som har mistet denne suksesjon, har ingen legitim kirkelig autoritet. Den norske statskirke har mistet suksesjonen og dermed det legitime læreembede. Krogh-Tonning måtte innrømme at den kirke han fremdeles tilhørte, ikke kunde forvalte nådemidlene.

Krogh-Tonning var allerede tidligere kommet til den erkjennelse at Kirken må være ufeilbar siden den er sannhetens «søile og grunnvoll». Men han mente det var nok med en ufeilbarhet i det vesentlige, d.v.s. når det gjelder «sannhet til salighet». Han var senere blitt mere og mere opmerksom på vanskelighetene ved denne løsning. Hvad var vesentlig, og hvad var uvesentlig i kristendommens lære? Og hvem skulde trekke grensen mellom disse to områder? I de kirkesamfund hvor individualismen var enerådende, avgjorde hver enkelt hvad han vilde tro. Følgen var blitt at man var uenig på alle punkter om hvad som var vesentlig og uvesentlig. Siden det ikke hersket enighet om dette, kunde det heller ikke bli tale om nogen ufeilbarhet, selv om den var aldri så relativ. For Krogh-Tonning stod den katolske løsning av spørsmålet som den eneste mulige. Det er Kirken selv som trekker grensen for sin ufeilbarhet. Det er den som ved sine uttrykkelige definisjoner avgjør hvilke dogmer hele kristenheten er forpliktet til å godta.

Denne funksjon tilkommer Kirkens læreembede, som virker gjennom koncilienes og pavens beslutninger.

Krogh-Tonnings studier blev avbrutt av sykdom. Det var ennå enkelte spørsmål han hadde ønsket å sette sig bedre inn i, men blandt disse var det ikke et eneste dogme. I hans tro var det ikke lenger noget som skilte ham fra Kirken. Hans sykdom så ut til å bli langvarig. Han syntes at nu kunde han ikke vente lenger med sin konversjon. Det gjaldt å bruke nådens tid, for han visste at Guds kallen lyder svakere efter hvert hvis man nøler med å svare første gang. Nu var det lengselen efter alterets sakrament som drog ham sterkest. Han blev optatt i den katolske kirke den 13. juni 1900, og mottok sin første hellige kommunion neste dag. Tenkning og annen åndelig anstrengelse hadde tatt så på hans helbred at han plutselig brøt sammen. I lange tider kunde han ikke arbeide. Men han kom da til krefter igjen. Nu hadde han fått fred i sinnet og glede i hjertet. Det hjalp ham over mange sorger i de siste leveår. Han døde i februar 1911.

Krogh-Tonning nådde frem til sannheten ad en positiv vei. Gjennom bekreftelse av den sannhet han fant i den norske kirke, nådde han efter hvert frem til en mere og mere fullstendig sannhet. Hans religiøse utvikling tok lang tid. Det foregikk en stille reformasjon i hans sjel. Hans liv er en vakker bekreftelse på kirkefaderen Tertullians ord om at den kristne sjel av naturen er katolsk.

Borghild Gundersen.

Fiskerkapellet på Maihaugen. „Hellig Olav og Jomfru Marias kapell.“

Av Martha Østensvig.

De Sandvigske Samlinger på Maihaugen ved Lillehammer med sin rikdom av kulturhistoriske minner, særlig fra Gudbrandsdalen, omfatter også et lite kapell, som i alminnelighet blir kalt Fiskerkapellet. Det har en henrivende beliggenhet på en høyde ved et lite vann, «Søndre tjern». Nærmer man seg kapellet fra den andre siden av dette tjernet, og vannet er klart, virker det helt eventyrlig å se to kirker, én over og én under vannet. — Men skjønt det ser ut som om kapellet alltid hadde stått der og speilet seg i vannet, er det dog langt fra tilfellet. Som de fleste andre bygninger på Maihaugen har også Fiskerkapellet sin historie, og det endog en meget beveget historie. Det het opprinnelig «Hellig Olav og Jomfru Marias kapell», og sto på en ø ved gården Brunlaug i Fåberg, omtrent der hvor Gudbrandsdalslågen faller ut i Mjøsa. — «Capellan å Eyrinni» blir det også kalt, fordi den øen som det sto på egentlig er en «øre», e y r a eller e y r r — dvs. den er dannet av jord og grus som elven gjennom sekler har skyllet opp under sitt strie løp.

I Mjøsa ble det i Middelalderen drevet fiske av den såkalte «lagesild», en fisk som her i Norge skal være typisk for Mjøsa, selv om den ikke no forekommer i slike

«Hellig Olav og Jomfru Marias kapell.» — Fiskerkapellet.

mengder som i gamle dager. En tradisjon vil vite at fisken skal ha frender i Lago Maggiore i Italia, og at det var munkene på Hamar som hadde brakt fiskeyngel med seg fra sine Roma-ferder. Navnet «lagesild» skulde altså være dannet av det italienske ord «Lago», sjø. — Tradisjonen får stå ved sitt verd, men sikkert er det at Hamar Domkirke hadde et fiskevarp i Mjøsa, og at det representerte en ikke liten verdi. Det ble kalt «Kannikevarpet», og det vedble å være Domkirkens eiendom også etter Reformasjonen. I «En Ret Jorde Bog Paa all Rente som nu ligger till Capittelet udi Hammers Domkirke Skreven Anno MDXLVI (1546)», nevnes foruten dette også et annet varp i «Faaberg, Guldbbrandtz Dall», som årlig skyldte $\frac{1}{2}$ pund fisk til Domkirken:

En Varp i Lagen Kallis Cannicke varp

Noch en denne lag der samestedz $\frac{1}{2}$ pund fisch.

*

Forat fiskerne skulde få anledning til å høre Messe og gå til Kommunion før de la ut på fiske om morgenen, lot biskop Gunnar av Hamar bygge et lite kapell der oppe, som ble innvidd den 18. sept. 1459. I den tid av året da lagesildfisket vesentlig gikk for seg, feiret en av kannikene fra Hamar daglig Messe der. Muligens ble det også benyttet en gang imellom ellers i året, men regelmessig visstnok bare i fisketiden. H. F. Hiorthøy sier i sin «Beskrivelse over Gudbrandsdalens Provstie», som utkom i 1785, at det sto et kapell på «Øren ved Lougen, hvor der i catholske Tider blev gjort Bøn for Lage-Sild-Fiskeriet, hvorom skal findes et Pergaments-Brev i Stifts-Kisten».

I nesten 80 år gikk de fromme fiskere til Messe i det lille kapell og hentet kraft og fortrøstning til å bære livets byrder og røkte sitt beskjedne kall. Men så kom Reformasjonen i 1536, og snart sto kapellet forlatt og øde. Ja, det så ut til å være blitt helt glemt, inntil det omsider ble flyttet opp til Fåberg prestegård, formodent-

lig i 1759. Der fikk det gjøre tjeneste som stabbur i hen imot halv annet hundre år. Gerhard Schøning, som forteller om Fiskerkapellet i sin «Reise gjennom Gudbrandsdalen 1775», sier at «Efter Reformationen blev dette Capell nedlagt og Bygningen fløttet til Faabergs Prestegaard, hvor man forvandlede den til en Kjød og Brød Bod». — Men Maihaugens skaper, Anders Sandvig, løftet atter kapellet opp i dagen og gav det en hederfull plass i sine samlinger, — han reddet det som han har reddet så mange andre kulturelle verdier i «Dalen over alle daler». Sandvig kjøpte kapellet i 1896, og i 1897 ble det flyttet til Lillehammer.

Arkitektonisk sett er kapellet et mesterverk, om det enn er lite, bare 15 alen langt og 6 alen bredt. Det kapellet som i 1930 ble reist på Stiklestad, er bygd etter samme mål som Fiskerkapellet. — Det er en laftekirke, dvs. stokkene er anbrakt horisontalt, ikke vertikalt som i stavkirken. Og i følge professor Lorentz Dietrichson er det den eldste laftekirke i Norge. Alle stokkene er av nøyaktig samme størrelse, feilfrie og runde, uten en eneste sprekk, takket være et sprengkile-system, som vitner om en høyt utviklet bygningsteknikk. Meget smukt og fornemt virker det at det mellom stokkene i steden for mose var anbrakt smale strimler av rødt klede. Disse strimler var naturligvis på det nærmeste fortæret av tidens tann den gangen kapellet ble flyttet til Lillehammer, men under gjenoppbyggingen er det pietetsfullt blitt sørget for maken. — På den 5. stakk fra gulvet på langveggen til venstre finner vi en utskåret inskripsjon på forkortet munkelatin, som forteller oss om kirkens innvielse: ANNO DNI M: CD: LIX: IN CRASIO STI: LAMBERTI: FUIT HC. CAPELLA: COSECORATA IN HONORE: STE. MARIE VGINIS: ET: SCT: OLAVI: REGIS: ET MARTIRIS P: MANUS DNI GVNARI EPI: HAMARÆNEN: ET P IPM: FVDATA: ORATE PRO ANIA ILLIUS. — Oldforskeren Martin Friedrich Arendt oppløste forkortelsene i 1804 og leste inskripsjonen slik: «ANNO DOMINI MCDLIX IN CRASTINO SANCTI LAMBERTI FUIT HAEC CAPELLA CONSECRATA IN HONORE(M) SANCTÆ MARIE VIRGINIS ET SANCTI OLAVI REGIS ET MARTIRIS PER MANUS DOMINI GUNNARI, EPISCOPI HAMARENSIS, NEC NON ET PER IPSUM FUNDATA. ORATE PRO ANIMA ILLIUS.» — Overs.: «I det Herrens år 1459, på dagen etter festen for den hellige Lambertus, ble dette kapell innvidd til ære for den hellige Jomfru Maria og Sankt Olav, konge og martyr, ved herr Gunnars hånd, biskop av Hamar, som også har latt det oppføre. Bed for hans sjel.» — Inskripsjonen var fra først av fylt med voks, — formodentlig forat bokstavene skulde tre skarpere fram. De brukte slik den gang. — Og 12 Olavsrosen, 4 på hver langvegg og 2 på hver kortvegg, viser hvor biskopen slo de 12 vigselkors.

På samme vegg som inskripsjonen ser vi også noen små svarte merker som ser ut som om de er brent inn i stokkene. Forklaringen på disse merkene mener man er å søke i den gamle skikk å «dra eld» over garnene for å hjelpe på fiskelykken. Hvis fisken ikke vilde gå i garnene, hvor og hvordan man enn satte dem, hendte det at fiskerne trakk garnene inn i kirken og la dem ved veggen. Så tok de en trepinne og gned med den på en av stokkene i veggen, mens de i tro og tillit bad til

Gud om dog å stå dem bi i kampen for det daglige brød. Hvis de da oppnådde at det tok fyr i pinnen og stokken ved hjelp av denne gnidningen, tok de det som et tegn på at Gud hadde hørt deres bønn, og de satte trøstige garnene ut igjen, sikkert med atskillig bedre resultat. — Den skikken å dra tre-ild over redskaper kan folk enda huske ble praktisert både i Gudbrandsdalen og Romsdalen, forteller Anders Sandvig i en av sine bøker.

Utstyret i kapellet er i all sin enkelhet av en betagende virkning. Ved østveggen står et lite stenalter med relikviegjemme i midten samt en større åpning på siden, formodentlig til oppbevaring av de hellige kar og andre ting som ble brukt under Messen. På alteret står en liten statue av Jomfru Maria med Barnet på fanget og slangen under føttene. Statuen er kronet av en gotisk baldakin. — Men det som først og fremst fanger blikket og griper sinnet, er et stort krusifiks i tre som henger omtrent midt i kapellet, på den tverbjelken som danner korbuen. Det er et herlig kunstverk fra det 12. århundre, altså meget eldre enn kapellet, og sikkert opprinnelig bestemt for en langt større kirke, skjønt det etter tradisjonen skal ha hørt med til kapellets utstyr.

På gulvet står kapellets ærverdige gamle klokke. Så mangen en gang har den latt sine klare toner ringe ut over Mjøsa, så vel i de tidlige morgentimer som i den dalende sols siste stråler. Men nå er den for lengst forstummet. Da kapellet ble degradert til stabbur, ble klokken flyttet til en gård i Fåberg, hvor den i mange år gjorde tjeneste som matklokke og kunde høres over hele bygden. Siden ble den innkjøpt til kirken i Saksumdalen, og der hang den i flere år. Men da de ringte med den en sprettende kald vinterdag, sprakk den og mistet for alltid sin skjønneløse klang. Kanskje har den også en gang hengt i en meget større kirke og ringt for en langt større menighet enn de få fiskere, hvis åndelige vel lå biskop Gunnar av Hamar så varmt på hjerte.

Men Fiskerkapellet er ikke noen død museumsbygning, ikke et nummer i katalogen: Hellig Olav og Jomfru Marias kapell er ennå den dag i dag en katolsk kirke, hvor det endog blir feiret Messe når leilighet tilbyr seg. Slik som kapellet står der i dag i sin yndefulle verdighet, er det uforglemmelig for den som engang er blitt fanget inn av dets vidunderlige charme. — Jeg har sett Fiskerkapellet Olsoknatt tegne seg klart og skarpt mot horisonten i skinn av det flammende bål på tjernet, mens den åpne dør viste vei inn i Helligdommen. Jeg har sett glade og feststemte mennesker finne fram dit mellom kulørte lykter på Maihaugens snirklete stier. Litt nyssgjerrige trer de inn, én etter én, gjennom den lave døren. Men ikke før er de innenfor, så blir de fanget av fortryllesen ved det lille kirkerom. De blir stille, hodene blottes, man er på hellig grunn, og man føler det. De fleste vilde visst ha vanskelig for å si hva fortryllesen består i. Det er så visst ikke det ytre apparat, — her finnes ikke det som ligner prakt. Det primitive stenalter skinner matt i det bløte lys fra et par kjerter og en enkel liten lysekrona, et par streif faller også over Jomfru Maria med Barnet og over den korsfestede Kristus over korbuen. Her er ingen musikk, slik som det pleier å være i de to andre kirker på Maihaugen Olsoknatt, ingen prest taler til den forsamlede skare. Men det er her folk blir, — fulle av ærbødighet

og ærefrykt blir de stående der lenge, kanskje helt til midnattstimens tolv slag forkynner at Olsokfesten er slutt, og klokken ringer også denne høytid inn i minnes rike.

Jeg har også sett Fiskerkapellet i festskrud, smykket med det beste som kan trylles fram av Maihaugens skattkister i form av gamle tekstiler og andre dyrebare saker, som på en verdig måte kan pryde Herrens hus. Det gamle relikviegjemme kan atter for en kort stund fylle sin bestemmelse, og på alteret nikker duggvåte markblomster mellom de høye lys. Og i den friske sommermorgen iler en flokk lykkelige mennesker avsted til «dobbeltkapellet» ved tjernet, mens fuglene kvitrer i trærne, og fisken spretter i vannet. — En katolsk prest celebrerer enno én gang den Hellige Messe i det lille Guds hus, som til tross for århundreders forglemthet og årtiers fornedrelse dog alltid har vedblitt å være det som det ble innvidd til ved biskop Gunnar av Hamars hånd, Hellig Olav og Jomfru Marias kapell, — no Maihaugens perle, Fiskerkapellet.

Martha Østensvig.

Søster Suzanne Beulker in memoriam.

For den unge generasjon står kanskje søster Suzannes navn som ett blant de mange ordenssøstres navn i Norge. Men for de eldre som har kjent denne ærverdige St. Josefs søsters virke i Oslo siden 1875, betyr det noe helt annet. For dem står søster Suzannes kjære, kjente skikkelse som en av grunnleggerne og vingårdsarbeiderne fra den første time, en som har båret dagens byrde og hete fra den første morgentime i hospitalsvirksomheten. Det var ingen lett arbeidsmark den unge søster Suzanne ble satt til å rydde i 1877, sammen med 3 like nidkjære offer-sjeler, da den ambulante sykepleie falt i deres lodd. Til den viktige oppgave, som jo var forløperen for hospitalsvirksomheten, knyttet det seg også en annen viktig gjerning, omsorgen for de fattige i menigheten. Det var fulle, rike år for himmelen, disse 6 år fra 1877 til 1883. Utrettelig, som en sann barmhjertighetens engel, var søster Suzanne å finne overalt hvor der var sykdom, nød og fattigdom. En forberedelses- og modningstid til det store tiltak i 1883, grunnleggelsen av Vor Frue Hospital. Men tenk da ikke på den monumentale bygning, slik som den hever seg i dag. Tenk på en liten tregård med to små sykeværelser som etter meget møy og arbeid og utallige ofre endelig sto ferdig til å ta imot Kirkens vigsel den 21. november 1883. Sannelig, et lite såkorn som ble lagt i en fattig jord. Men offer, bønn og arbeid dro himmelens velsignelser nedover den beskjedne gjerning, hvor den kjære avdøde altså har vært en av de grunnleggende krefter og helter, tør vi si. — Da biskop Fallize i året 1901 grunnla St. Franciskus Xaverius søsterkongregasjon, henvendte han seg til St. Josefsøstrene med anmodning om at to søstre

kunde yte sin bistand ved utdannelsen av de unge søstre. Det ble da søster Suzanne og den i 1927 avdøde søster Agnes som ble utsett til dette verv. De to søstre oppholdt seg flere år i Bergen.

Etter en lang og velnyttet arbeidsdag fulgte en fredfull livsaften for søster Suzanne på det kjære hospital som hun hadde viet hele sitt liv. Fredfullt skiltes hun også fra alle de kjære som i ærbødighet og takknemlig kjærlighet så opp til den alderstegne medsøster, lykkelige over å ha fått lov til å beholde henne lenge. For Vor Frue Hospital var søster Suzanne likesom et hellig bånd som knyttet sammen gammel og ny tid.

Der var en høgtidelig requiemmesse for den avdøde den 10. ds. Soknepresten talte over skriftstedet «Hva de har gjort mot den minste av mine brødre, det har de gjort mot meg». Han fremhevet at hennes liv kunde sammenfattes i to ord som hun no rett til oss alle: ora et labora — be og arbeid, og han brakte henne alles takk for hennes rike og oppofrende arbeidsliv.

Hun hvile i fred.

S.

Bokanmeldelse.

Erling Eek Larsen: «Høymiddelalderen.» (Cappelen.)
Helge Sivertsen: «Innocens III og hans tid.» (Gyldendal.)

Vi gjør oppmerksom på disse to heftene som nylig er utkommet. De er riktignok beregnet til skolebruk, men det forhindrer ikke at de med utbytte kan leses av alle som ønsker en kortfattet, grei, og ikke minst pålitelig innføring i middelalderens historie, og som vil ha rede på dens egenart.

Erling Eek Larsens Høymiddelalderen er helt gjennompreget av forfatterens omfattende kunnskaper og hans inngående kjennskap til og forståelse av middelalderens religion og kultur. Etter å ha ført leseren inn i tiden og gitt en oversikt over det området det middelalderske Europa omfattet, beskriver forfatteren kort de to institusjoner, kirken og det tysk-romerske keiserdømme, som begge var vokst fram av oldtidens Romerrike. Han forteller så om den kampen som brøt ut mellom dem, og som nok først og fremst gjaldt hvem som skulde være kristenhetens leder, men som til tider kunde være av en mere politisk natur. Vi får dessuten høre om Clunybevegelsen og om Gregor VI's reformer, om keiserens kamper i Tyskland mot sine mektige vasaller og den tyske ekspansjonen østover, om gotikk og lenssamfunn og riddervesen. Det er i det hele tatt utrolig hva Eek Larsen har fått med på disse 48 sidene, her kan vi si at vi har høymiddelalderen i et nøtteskall, og likevel virker aldri framstillingen overlesset eller opphakket.

Helge Sivertsens Innocens III og hans tid er av en helt annen art. Også han skal ha med hele høymiddelalderen på noen få sider, men han går fram på en annen måte. Han griper in medias res og fører oss med en gang til Laterankonsilet i 1215 som Innocens III hadde kalt sammen, og behandler de forskjellige problemer som paven her hadde lagt fram til drøftelse. Paven ønsket å heve geistligheters moralske nivå, så lenge geistligheten ikke holdt mål var det ikke mulig å hindre at troen forsvant og at rettferdigheten ble undertrykket, at kjettere fikk flere tilhengere og at de vant

tro vant nytt land. I forbindelse med dette kirkemøtet forteller Helge Sivertsen om kjetterbevegelsen i Syd-Frankrike som Innocens grep inn overfor, og tiggermunkene som begynte sin virksomhet på denne tiden. Han forteller videre om det mislykte korstoget som var kommet i stand på Innocens' foranstaltning, han beretter om den store paven selv og hans religiøse virksomhet, hvordan han grep inn og alltid hevdet kirkens rett i stort som i smått, i politikken overfor keiser og konge og i kirkens indre administrasjon, da paven overalt var øverste lovgiver og dommer. Og i 1214, året for konsilet i Lateranet, sto det et stort slag ved Bouvines mellom den franske kongen på den ene siden, og den engelske kongen og den tyske keiseren på den andre, og her finner Helge Sivertsen anledning til å fortelle om ridderen og ridderens liv, om bøndene og om lenssamfunnet slik det artet seg omkring år 1200.

Dette er bare noe av alt det som behandles i de to små heftene, men det er likevel nok til at vi tydelig ser forskjellen i anlegg. Eek Larsen har gitt et lengdesnitt, han holder seg nok til høymiddelalderen, altså tiden fra omkring år 1050 til omkring år 1300, men han går ofte langt tilbake for å klarlegge utviklingen. For å bruke det bildet han selv har benyttet i en annen forbindelse, har han skåret brødet på langs, mens Helge Sivertsen har skåret det på tvers, skåret av en skive eller to og latt brødet for øvrig bli liggende. Begge metoder kan selvsagt forsvares, men i dette tilfelle er det Eek Larsens hefte som gir mest og som er det grundigste. På den annen side er Helge Sivertsens hefte mere samlet, forfatteren har begrenset stoffet om Innocens III, og han kan følgelig her få mere med, han gjengir kilder som gir et riktig inntrykk av tiden, nevner små episoder som belyser den, og dette gjør at framstillingen blir mere levende.

De to heftene kompletterer således hverandre, og man kan trygt lese begge. Det er hyggelig å kunne anbefale to slike kortfattede og greie beretninger om høymiddelalderen, og det er å ønske at flere forfattere enten de så skriver lærebøker for våre skoler eller populære framstillinger for folk flest, måtte sitte inne med en slik viten om middelalderen og forståelse for dens åndsretninger som Erling Eek Larsen er i besittelse av, eller være fylt av den gode vilje til å se tiden ut fra tidens egen oppfatning av tingene slik som Helge Sivertsens hefte vitner om.

Charles Joys.

Søster Placida av St. Elisabethkongregasjonen

feirer 28. november sitt 50 års jubileum som ordenssøster. I mange år har hun virket i Nord-Norge, sist som forstanderinne for St. Elisabethhospitalet i Tromsø, hvor hun har nedlagt et stort og fruktbart arbeid — til velsignelse for alle hun er kommet i berøring med. Den ærverdige søster oppholder seg no i moderhuset i Urtegaten, og på alle våre trosfellers vegne sender «St. Olav» de varmeste hilseener til den store festdag!

Redaktør: E. Dithmer-Vanberg.

Thronsen & Co. Boktrykkeri, Bernh. Getz gt. 3 - Oslo.